

William Somerset Maugham:

A sekrestyés

/Róna Éva fordítása/

Keresztelő volt délután a Neville téri Szent Péter-templomban, és Albert Edward Foreman még sekrestyési öltözékét viselte. Volt egy új palástja, de azt temetésekre és esküvőkre tartotta (a Neville téri Szent Péter-kápolnát szívesen vették igénybe az előkelő körök ilyen szertartások céljaira) bő redői úgy meredeztek, mintha nem is posztóból, hanem örök bronzból öntötték volna; ezúttal csak a régebbit hordta. Palástját méltósággal viselte, mint hivatalának tisztas szimbólumát; valahányszor levetette (hazatérés előtt), az a kínos érzés fogta el, mintha nem is lenne rendesen felöltözve. Nagy gonddal kezelte öltözékét: még maga is vasalta. Hivatalának tizenhat éve alatt egész sereg ilyen palástja volt, de egyiket sem volt szíve eldobni, mikor elkopott, hanem szépen csomagolópapírba burkolta, és eltette a hálószobaszekrény legalsó fiókjába.

A sekrestyés szép csendesen foglalatoskodott, helyére tette a márvány keresztelőkút festett fafedelét, helyretolt egy széket, melyet egy gyengélkedő öreg hölgynek hoztak oda, és várta, hogy a lelkész kijöjjön a sekrestyéből, hogy összetakaríthasson, mielőtt hazamegy. A pap már jött is a templomon keresztül, térdet hajtott a főoltár előtt a padsorok között; de még reverenciában volt.

„Ezt meg mi lelte? – mondta magában a sekrestyés? – Talán nem tudja, hogy teázni szeretnék?”

A lelkész nemrég került oda, negyvenes, vörösarcú, erélyes ember volt. Albert Edward máig is sajnálta, hogy elment az elődje, aki afféle régi vágású pap volt, ezüstös hangon, kellemesen prédikált, és gyakran vacsorázott a tehetősebb híveknél. Szerette, ha a templomban minden rendben volt, de nem okvetetlenkedett; nem úgy, mint ez az új legény, aki mindenbe bele akarja ütni az orrát. De Albert Edward elnéző volt. A templom igen előkelő negyedben állt, és a hívők jobbfejű emberek voltak. Az új lelkész a külvárosból jött. Már hogyan is sajátíthatta volna el ilyen hamar előkelő híveinek kifinomult modorát.

– Sokat ugrabugrál – mondta Albert Edward. – No de se baj, majd beletanul.

A pap odáig ért a padsorok között, hogy meg tudta szólítani a sekrestyést, anélkül, hogy hangját felemelte volna, ami nem illett a szent helyen, és megállt.

– Foreman, kérem, jöjjön be a sekrestyébe. Valami mondanivalóm van.

– Igenis, uram.

A pap megvárta, és együtt mentek keresztül a templomon.

– Szép keresztelő volt, ugye, uram? Aztán, hogy elhallgatott a csöppség, mihelyt a karjába vette.

– Majdnem mindig elhallgatnak. – mondta a pap mosolyogva. – Tudok bánni velük, van benne gyakorlatom.

Alig bírta elrejtetni büszkeségét, hogy mindig el tudja csendesíteni a síró csecsemőket, amint a karjába veszi őket, és mindig felfigyelt arra az örömteli csodálatra, mellyel anyák és dadák felnéztek rá, amint karjára vette a pólyásokat. A sekrestyés tudta, hogy jó néven veszi, ha e képességét dicsérik.

A pap Albert Edward előtt lépett a sekrestyébe. Albert Edward kissé meglepődött, amikor észrevette, hogy két egyházi előljári is ott van. Nem látta bejönni őket. Mindkettő szíves bólintással üdvözölte.

– Jó napot, Mylord. Jónapot, uram – köszönt nekik.

Mindkettő idősebb úr volt, és körülbelül azóta lehettek egyházi előljárok, mióta Albert Edward sekrestyés volt. Ott ültek a szép refektóriumnál, amelyet a régi pap évekkel ezelőtt hozott Olaszországból, és a lelkész a kettejük között álló üres székbe telepedett le. Albert Edward szemben állt velük az asztal túlsó oldalán, és kissé aggodalmasan szemlélte az ügyet. Még nem felejtette el azt az esetet, amikor az orgonista bajba jutott, és milyen nehezen simították el a dolgot. A Neville téri Szent Péter-templom nem engedhet meg magának botrányt. A pap vörös képe elszánt jóindulatra vallott, de két társa mintha kissé zavarban lett volna.

„Már megint bosszantotta őket – mondta magában a sekrestyés. – Beugratta őket valamibe, akaratum ellenére. A fejemet teszem rá.”

De Albert Edward finom mestszésű, nemes vonásai mit sem árultak el gondolataiból. Tiszteletteljesen, de nem alázatosan állt előttük. Mielőtt egyházi kinevezést kapott volna, kitűnő házakban szolgált, és modora mindig kifogástalan volt. Egy iparmágnás házában kezdte kisinasként, és fokról fokra feltornászta magát, negyedik inasból első inas lett, egy évig komornyik volt egy özvegy arisztokrata hölgy házában, végül pedig, mielőtt a mostani állás megüresedett, egy nyugalomba vonult diplomata házában szolgált, mint komornyik két inással a keze alatt.

Magas, szikár, komoly és méltóságteljes ember volt. Hercegnek ugyan nem nézte az ember, de olyan benyomást keltett, mint az a régivágású színész, aki mindig hercegeket alakít. Tapintattal, jellemzilárdsággal és magabiztossággal rendelkezett. Fedhetetlen jellemű ember volt.

A pap gyorsan belekezdett.

– Foreman, kissé kellemetlen dolgot kell közölnünk. Sokéves szolgálata alatt, őlordsága és a tábornok úr is osztozik ebben a nézetemben, mindenki megelégedésére végezte kötelességét.

A két egyházi előljáro bólintott.

– A minap azonban, rendkívül furcsa körülmény jutot tudomásomra, és kötelességemnek éreztem, hogy közöljem az előljáro urakkal is. Legnagyobb meglepetésemre rájöttem, hogy maga nem tud írni és olvasni.

A sekrestyés arca a zavar legkisebb jelét sem árulta el.

– Az ön elődje tudta ezt, uram – válaszolta. – Azt mondta, hogy mit sem számít. Mindig azt mondta, nincs ínyére, hogy mennyire túlzásba viszik manapság a műveltséget.

– Ilyet még nem hallottam – kiáltotta a tábornok. – Csak nem akarja azt mondani, hogy tizenhat éve sekrestyés ebben a templomban, és nem tud írni és olvasni?!

– Tizenkétéves koromban mentem szolgálni, tábornok úr. Első helyemen a szakács tanítgatott, de nem fogott a fejem, aztán csak múlt az idő, és sohasem értem rá. De nem is hiányzott nekem. A mai fiatalok túl sok időt vesztegetnek olvasással, pedig valami hasznosabbat is csinálhatnának.

– Hát az újság nem érdekli? – kérdezte a másik előljáro. – Levelet sem ír?

– Nem, uram, jól megvagyok nélküle. És az utóbbi években annyi a kép a lapokban, hogy úgyis tudom, mi történik a világban. Az asszony meg nagy tudós, ő írja a leveleimet. Lóversenyre meg úgysem járok.

A két előljáró zavartan pillantott a papra, majd lenézett az asztra.

– Nos, Foreman, megtárgyaltam az ügyet ezzel a két úrral, és ők egyetértenek velem abban, hogy ez így tarthatatlan. Ilyen intézményben, mint a Neville téri Szent Péter-templom, nem tarthatunk olyan sekrestyést, aki nem tud írni-olvasni.

Albert Edward sovány, fakó arca kipirult, izgatottan topogott, de nem válaszolt.

– Értsen meg, Foreman, nincs kifogásom maga ellen. Nagyon jól végzi munkáját; a legjobb véleménnyel vagyok jelleméről és képességeiről; de nincs jogunk vállalni a felelősséget, hogy sajnálatos tudatlansága miatt bármilyen baj történjék. Ez nemcsak óvatosság, hanem elvi kérdés is.

– Nem tudná megtanulni, Foreman? – kérdezte a generális.

– Nem, uram, attól tartok, hogy nem tudnám, már nem. Már nem vagyok olyan fiatal, és ha kis kölyök koromban nem mentek a fejembe a betűk, nem hiszem, hogy most sikerülne.

– Nem akarunk méltánytalanul bánni magával, Foreman – mondta a pap. – Megbeszéltem az előljáró urakkal. Három hónapot adunk magának, és ha ezen időszak elteltével nem tud írni és olvasni, bizony, mennie kell.

Albert Edward sohasem szerette az új papot. Kezdetől fogva az volt a véleménye, hogy nagy hibát követtek el, mikor neki adták a Szent Pétert. Nem az az ember, aki egy előkelő gyülekezetnek megfelel. Albert Edward kihúzta magát, tudatában volt a maga értékének, és nem hagyta, hogy felülről kezeljék.

– Sajnálom, uram, de ez nem fog menni. Öreg cigány már nem tanul új nótát. Sok év elmúlt anélkül, hogy írni tudtam volna, nem azért mondom, hogy magamat dicsérjem, hisz az öndícséret bűzlik, de meg kell mondanom, hogy mindig megtettem kötelességemet azon a poszton, ahová a bölcs gondviseles állított, és még ha menne is a tanulás, nem volna kedvem belekóstolni.

– Ebben az esetben, Foreman, nincs más hátra: mennie kell.

– Igen, uram, megértem. Örömmel fogom benyújtani lemondásomat, mihelyt mást talál helyettem.

Amikor Albert Edward megszokott udvariasságával becsukta a templomajtót, a pap és a két előljáró mögött, összeroppant az a rendíthetetlenül méltóságteljes magatartás, amellyel a ráért csapást fogadta, és ajka megremegett. Lassan visszament a sekrestyébe, és külön fogására felakasztotta sekrestyési palástját. Felsőhajtott, amikor a látott nagy temetésekre és elegáns esküvőkre gondolt. Mindent szépen rendbetett, felvette kabátját, fogta a kalapját, és lassan végigment a templomon. A templomajtót bezárta maga mögött. Átballagott a téren, de úgy elmerült gondolataiba, hogy eltévesztette az utcát, mely egyenesen hazavitte volna, ahol már várta a jó erős tea; másik utcába fordult be. Lassan ment. Nehéz volt a szíve. Nem tudta, mitévő legyen. Nem volt kedve visszatérni cselédsorba, miután oly sokáig a maga ura volt – mert akármit mond is a pap meg az előljáró, ő volt az úr a Neville téri Szent Péter-templomban –, már nem alázhatja meg magát annyira, hogy cselédnek menjen. Félrerakott szép kis summa pénzt, de arra mégsem volt elég, hogy megéljen belőle, hiszen évről évre drágult az élet. Nem hitte volna, hogy valaha is ilyen gondjai lesznek. A Szent Péter sekrestyéseit, mint a római pápákat, egész életükre választották meg. Hányszor gondolt arra, hogy milyen szépen fog a lelkész megemlékezni esti prédikációjában a halála utáni első vasárnapon Albert Edward Foreman, néhai sekrestyés kiváló szolgálatairól és példás jelleméről. Nagyot sóhajtott.

Albert Edward nem dohányzott és nem ivott, de azért szívesen lehörpintett vacsorához egy pohár sört, s amikor fáradt volt, rágyújtott egy cigarettára. Most eszébe jutott, hogy egy szippantás megnyugtatná, és mivel nem volt cigarettája, körülnézett, hogy hol vehetne egy csomag Gold Flake-et. Sehol sem látott trafikot, és továbbment. Hosszú utca volt, mindenféle üzlet akadt benne, de olyan egy sem, ahol cigarettát árultak volna.

„Furcsa” – mondta magában Albert Edward.

És hogy tévedés ne essék, újra végigment az utcán. Nem, nem tévedett. Megállt, és elgondolkodva fel-alá pillantott.

– Csak nem én vagyok az első, aki erre jártában bagóra vágyik? – mondta. – nem volna rossz üzlet egy kis boltot nyitni ebben a fertályban. Dohány árú és édesség.

Hirtelen összereszt.

– Micsoda ötlet! – mondta. – Az embernek akkor támadnak a legjobb ötletei, amikor a legkevésbé gondolná.

Megfordult, hazament, és megeázott.

– Nem vagy valami beszédes ma délután, Albert – jegyezte meg a felesége.

– Gondolkodok. – mondta.

Végiggondolta az egész dolgot, alaposan meghányta-vetette; másnap végigment az utcán, és szerencsére egy kiadó kis boltot is talált, amely éppen megfelelt. Huszonnégy órán belül kibérelte, és amikor egy hónap múlva örökre búcsút mondott a Neville téri Szent Péter-templomnak, Albert Edward Foreman már trafikos és újságárus volt. A felesége szerint ez nagy lecsúszás volt a Szent Péter sekrestyéje számára, de Albert Edward azt felelte, hogy haladni kell a korrallal, ma már az egyház sem az, ami volt, és ezután megadja majd a császárnak, ami a császáré. Albert Edwardnak jól ment. Olyannyira, hogy egy éven belül eszébe ötlött: kivehetne még egy másik üzlethelységet, és alkalmazottat fogadhatna. Keresett egy másik hosszú utcát, ahol nem volt trafik, és amikor talált kiadó üzletet, kibérelte és berendezte. Ez is bevált. Azután úgy vélte, hogyha két üzletet tud vezetni, miért ne vezethetne hatot, és azon nyomban elkezdte London utcáit róni, és mihelyt lelt egy hosszú utcát trafik nélkül, és benne kiadó üzlethelységet, azonnal kivette. Tíz év során nem kevesebb, mint tíz trafikot szerzett, és csak úgy dőlt hozzá a pénz. Minden hétfőn végigjárta a boltjait, összeszedte a heti bevételt, és betette bankba.

Egy szép napon, amikor egy nagy csomó bankót és egy nehéz zsák ezüstpénzt adott át, a pénztáros közölte, hogy az igazgató szeretne beszélni vele. Bevezették a szobájába, és az igazgató kezét nyújtott neki.

– Mr. Foreman, a bankszámlája miatt akartam önnel beszélni. Tudja-e pontosan, hogy mennyit tesz ki?

– Pennyre nem tudom, uram; de nagyot nem tévednék.

– A mai befizetést nem számítva, több mint harmincezer fontja van. Ez túl nagy pénztét ahhoz, hogy paragon hevertesse. Gondolom, jobban tenné, ha befektetné valamibe.

– Nem szeretem a kockázatot, uram. Biztosabb a bank.

– Nem kell félnie. Válogathat a legbiztosabb államkötvények között. Jobb kamatot hoznak, mint amit mi fizetünk.

Mr. Foreman finom arcvonásai zavart árultak el.

– Azt sem tudom, mi fán terem a tőzsde meg a részvények; a legjobb lenne, ha önre bízhatnám az egészet – mondta.

Az igazgató mosolygott.

– Mindent elintézzünk. Ha legközelebb bejön, csak alá kell írnia az átutalást.

– Azt lehet – mondta Albert bizonytalanul – de honnan tudjam, hogy mit írok alá?

– Nyilván tud olvasni – mondta az igazgató kissé élesen.

Mr. Foreman lefegyverzően mosolygott rá:

– Hát éppen ez az. Nem tudok. Furcsán hangzik ugye: nem tudok írni-olvasni. A nevemet le tudom írni, de azt is csak azóta, hogy üzletember vagyok.

Az igazgató úgy meglepődött, hogy felugrott székéből.

– Világéletemben nem hallottam még ilyet!

– Hát csak úgy van, uram, hogy nem volt alkalmam rá, aztán már késő volt, és nem is akartam. Megmakacsoltam magam.

Az igazgató úgy bámulta, mint egy őskori szörnyet.

– Csak nem akarja elhitetni velem, hogy ezt a jelentős üzlethálózatot kiépítette, és összeszedett harmincezer fontot anélkül, hogy írni és olvasni tudna? Uram isten, mi lett volna magából, ha írni is tud?

– Megmondhatom, uram – mondta Mr. Foreman kis mosollyal még mindig arisztokratikus arcán. – A Neville téri Szent Péter-templom sekrestyése volnék.